

EN CONTRA DEL GOVERN TIRÀ: LA SERVITUD VOLUNTÀRIA DE LA BOÉTIE

Laia Regincós Escura

Estudiant de Filosofia de la Universitat de Girona

Étienne de la Boétie (Sarlat, França, 1530-Germignan, França, 1563) va ser un escriptor francès que defensava el liberalisme i la democràcia durant el segle XVI, i això es fa palès al Discurs de la servitud voluntària, el qual va escriure entre els seus setze i divuit anys. Tot i així, Montaigne serà qui publicarà l'obra, un cop La Boétie ja és mort; concretament es publica el 1576.

L'obra tracta de fer una crítica als governs autoritaris d'un sol tirà, però sobretot, una crítica als que el serveixen. La Boétie intenta realçar la llibertat com a dret natural i denuncia que els humans semblen no apreciar-la com cal.

El mateix títol posa en contraposició servitud i voluntat, i és que, com es pot ser esclau per voluntat? Aquesta és la pregunta clau que és fa La Boétie i que traçarà la línia del seu discurs.

S'ha separat l'estructura de l'anàlisi del text segons les idees principals:

El problema de la subjecció a un sol amo

L'autor comença amb una cita de la Íliada, paraules d'Ulisses: "No veig cap bé a tenir molts senyors: que l'amo sigui un de sol, que el rei sigui únic". A partir d'això La Boétie pot començar a parlar de la desventura que suposa obeir a un sol amo, el qual mai podem saber del cert si és bo, i que té el poder de fer el mal quan vol. I si, es dóna que el poder està repartit en més d'un amo, el problema es multiplica per tants senyors com hi hagin.

I arriba la pregunta: per què tants homes, ciutats i nacions se sotmeten a vegades a un sol home que no té més poder que el que ells li donen?

El poder d'un sol

En podem dir covardia, d'això que fa que milers d'homes serveixin a un de sol i no s'hi enfrontin? Si veiem un, dos, deu homes contra un potser sí, però si parlem de cent països, un milió d'homes que no n'ataquen a un de sol, això no és covardia, diu La Boétie.

De fet, no cal combatre ni destruir el tirà solitari, només seria suficient deixar de servir-lo i cauria per ell sol; "És el poble el que s'asserveix, el que es talla la gorja, el que, tot tenint la opció de servir o de ser lliure, renuncia a la llibertat i pren el jou, el que

consent al seu mal o, més aviat, el busca”.¹ Posa un exemple com serien el foc i la fusta, un crema perquè l'altra es deixa cremar, és a dir, essent la finalitat del foc cremar, només ho pot fer si disposa de combustible. “Si no els donem res, si no els obeïm, sense combats, sense cops, queden nus i derrotats i ja no són res: com la branca que s’asseca i mor quan l’arrel queda sense saba i aliment”.²

Apareix més endavant la següent observació sobre el poder del tirà: afirma La Boétie que el poble creu tenir alguna cosa en possessió, però com pot ser alguna cosa d’algú quan tot pertany a un sol home? I aquesta ruïna, no tenir res propi, ve d’aquell al qui tan poder donem, del que és tan gran com nosaltres l’hem fet.

La voluntat de servir, diu, potser ha arrelat massa endins nostre i el problema és que busquem la nostra malaltia a fora.

La llibertat com a estat natural

La llibertat, doncs, apareix en el text com a elecció, com a resultat d’un desig (retorn a l’estat natural de l’home, això és, amor per la llibertat) o de la voluntat.

L’autor parla del mateix patró de raó en tots, cosa que fa que sentim germanor. Tenim la mateixa capacitat de raonar, de comunicar-nos i en un mateix escenari: la Terra. Per això s’afirma la llibertat com a part de la naturalesa de l’home; “hem nascut no solament lliures, sinó també amb la passió de defensar aquesta condició”.³ Així, doncs, què és això que pot desnaturalitzar així a l’home, fer-li oblidar aquest amor a la llibertat?

1 LA BOÉTIE, E. (1547). La servitud voluntària. (Bayod, J.; trad).

Barcelona: Quaderns crema, 2001. Pàg. 84.

2 LA BOÉTIE, E. Op.cit., pàg. 85.

3 LA BOÉTIE, E. Op.cit., ídem.

El costum

El costum és per La Boétie una força més poderosa que la pròpia natura. La criança pot formar-nos de qualsevol manera independentment de la nostra natura. Brinda l’exemple d’algú nascut en la foscor: no trobaria a faltar la llum, perquè no podem sentir manca d’alguna cosa que no hem vist ni experimentat mai; l’enyorança arriba després del plaer. Tot allò amb què es cria o s’acostuma l’home és com natural en ell, però no és vertader en última instància, com si s’enganyessin a ells mateixos.

La Boétie pren el costum, per tant, com a primera raó de la servitud voluntària. D’aquesta en surt una altra: quan un poble es sotmet a un tirà, es torna covard. En perdre la llibertat, diu, es perd la valentia.

El cercle protector del tirà

Al final del text l’autor afirma que no són més de cinc o sis els que sustenten la força del tirà, que li mantenen el poble asservit; companys i còmplices dels seus plaers i crueltats, però no són amics, el tirà està sol i mana sobre els altres. Aquests sis en tenen sis-cents a sota que fan el mateix que ells amb el tirà, i aquests sis-cents altres sis mil, i així fins a traçar un fil de milions de persones. Són tants els secrets, els guanys, l’avarícia i ambició dins una tirania, que sembla tan nombrosa la quantitat dels que en treuen profit com la dels que voldrien llibertat. Petits tirans d’un gran tirà, diu La Boétie. I és així com el tirà asserveix els súbdits: els uns a través dels altres. La llum del luxe i els privilegis els atrau completament i seduïts no s’adonen que la mateixa llum els consumeix.

La Boétie dibuixa doncs l’estratègia del tirà, des de pujar al poder fins a preservar-lo, i descriu la servitud dels súbdits, els quals, poc a poc, s’acostumen a servir i obeir tot acceptant la pèrdua de la llibertat i tornant-se massa covards per aixecar el cap. M’agradaria recordar la frase del conegut protagonista del còmic i film “V for Vendetta”: “El poble no ha de tenir por del govern, el govern ha de tenir por del poble”.

